

(виникнення методу проектів, технологій тощо) і майбутнім (перспективи методу творчих проектів, технологій та їх впровадження).

Ураховуючи все вище сказане, можна констатувати, що в теорії та методиці трудового навчання спостерігається еволюційний процес у системах трудового навчання, можливе, і цього не варто боятися, поєднання кількох систем, забезпечення їх наступності та органічного взаємозв'язку, що відобразить позитивні тенденції розвитку освітньої галузі "Технологія" в українському шкільництві.

Використана література:

1. *Афанасьев В. Г.* Научное управление обществом (Опыт системного исследования). – М. : Политиздат, 1973.
2. *Гильбух Ю. З.* О формировании конструкторско-изобретательских умений // Школа и производство. – 1964. – № 1.
3. *Горский Д. П.* Общество и познание. – М. : Мысль, 1985.
4. *Ительсон Л. Б.* О системе производственного обучения школьников на предприятиях // Школа и производство. – 1960. – № 5.
5. *Милерян Е. А.* Опыт разработки технологической системы производственного обучения // Школа и производство. – 1961. – № 12.
6. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і практика. / за ред. О. М. Коберника. – К. : Наук. світ, 2003.
7. *Тхоржевський Д. О.* Система трудового навчання. – К. : Рад. школа, 1975.
8. *Шабалов С. М.* Политехническое обучение. – М. : Педагогика, 1956.

Коберник О. М. Эволюция систем трудового обучения.

В статье раскрывается сущность понятия "система трудовой учебы", эволюция становления и развития систем трудовой учебы, обосновываются теоретико-методические принципы проектно-технологической системы, ее отличие от других известных систем трудовой учебы.

Ключевые слова: трудовое обучение, методы, системы, проектная деятельность.

Kobernik O. M. Evolution of the systems of labour studies.

Essence of concept "system of labour studies", evolution of becoming and development of the systems of labour studies, opens up in the article, grounded teoretiko-methodical principles project-technological systems, its difference from other known systems of labour studies.

Keywords: labour teaching, methods, systems, project activity.

***Корець М. С., Вдовченко В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
Тарара А. М.
Інститут педагогіки НАПН України***

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема суттєвої перебудови технологічної освіти учнів профільної школи, визначено пріоритетні навчальні профілі технологічного напрямку.

Ключові слова: дослідження, профіль, технологічна освіта, навчання.

Актуальність дослідження. Інтенсивне впровадження прогресивних технологій в промислове виробництво, глобальні зміни, які відбулися останнім часом у сфері виробничої діяльності людини, потребують суттєвої перебудови технологічної освіти учнів профільної школи. Освітня галузь “Технології” потребує кардинальних змін педагогічних умов технологічного профілю.

Про необхідність реалізації новітніх освітніх стратегій і тенденцій йдеться в низці державних документів, які спрямовані на розвиток вітчизняної технологічної освіти, створення належних навчальних умов для забезпечення громадянам рівного доступу до якісної освіти, її інтеграції у загальноєвропейський простір.

Технологічна освіта забезпечуватиме не лише проектно-технологічну компетентність майбутнього фахівця, його вміння проектувати і виготовляти вироби, а й готовність аналізувати процес і результати навчальної проектно-технологічної діяльності, приймати відповідальні рішення, з урахуванням сучасних вимог до промислового, конкурентно здатного продукту, запитів споживачів, суспільства в цілому.

У сучасній освітній системі України прийнята особистісно зорієнтована парадигма навчання, яка визнає унікальність розвитку кожної особистості та необхідність забезпечення індивідуального шляху навчання кожної людини. Особистісно зорієнтована парадигма обумовлює зміст навчання та функції всіх учасників освітнього процесу, потребує проведення відповідних фундаментальних досліджень у галузі педагогіки, в тому числі і в дидактиці профільної школи, створює умови для подальшої трансформації форм та змісту освітньої системи технологічної освіти в країні.

Формування потреби і здатності до самовизначення, відповідно до інтелектуальних можливостей особистості, підготовка висококваліфікованих фахівців сьогодні – можливі завдяки переходу на сучасний рівень профільного навчання, яке зорієнтоване на реальне життєве і професійне самовизначення випускників загальноосвітньої школи. Профільне навчання нами розробляється диференційованим за змістом, особисто зорієнтованим, в якому враховуються основні запити і професійні плани учнів у реальних регіональних умовах, прогнозованим з точки зору урахування структури ринку праці та зайнятості молоді.

Згідно з “Національною доктриною розвитку освіти в Україні”, “Концепцією профільного навчання у старшій школі” розгортається система профільного навчання, яка найповніше реалізує принцип особистісно зорієнтованого підходу і значно розширює можливості учнів 10-12 класів у особисто зорієнтованому виборі власної професійної діяльності.

Сучасні економічні трансформації у суспільстві обумовлюють зміну підходів до навчання й виховання, вимагають оновлення змісту навчальних програм і підручників, застосування інноваційних технологій профільного навчання. На відміну від традиційної для ХХІ століття освітньої моделі, що базується на пріоритеті простого засвоєння і відтворення інформації, головною метою навчання в освітній моделі у ХХІ столітті стає всебічний розвиток людської особистості. Це дає можливість школяреві підготуватися до життя в швидкоплинних умовах динамічного життя та професійної діяльності.

Процес європейської інтеграції впливає на всі сфери життя української держави, у тому числі й на шкільну технологічну освіту, що пов’язана з переходом загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру, 12-річний термін навчання та 12-ти бальну систему оцінювання набутих знань, умінь, переконань, критичного мислення школярів.

Дослідження окресленої проблематики є актуальним, оскільки її розв’язання сприятиме цілеспрямованому і свідомому вибору учнями професійного спрямування після закінчення загальноосвітнього навчального закладу.

Актуальна тематика наукового дослідження також і тому, що сучасний ринок праці потребує не лише спеціалістів, які мають відповідні професійні знання та вміння, а, перш за

все, фахівців, знання яких відповідають сучасним вимогам роботи з високими науковесними та автоматизованими і комп'ютеризованими сучасними технологіями.

Педагогічні умови реалізації змісту технологічного профілю навчання у старшій школі враховують:

- результативність попередньої теми дослідження “Зміст і методика технологічної освіти у 12-річній середній загальноосвітній школі” за 2002–2008 роки;

- оцінки науково-педагогічними кадрами та управлінцями різних рівнів основних досягнень шляхом аналізу зворотнього зв'язку від вчителів щодо впровадження нового змісту трудового навчання у 5-9 класах;

- необхідність дотримання дидактичних принципів наступності у 10-12 класах і перспективності технологічної освіти у вищій школі;

- новизну методичних розробок, акумульованих в передовому досвіді вчителів трудового навчання, зокрема – під час проведення конкурсів “Вчитель року”;

- результати щорічних олімпіад з трудового навчання, де найкращих успіхів досягли учні з високою проектно-технологічною підготовкою;

- потреби загальноосвітньої школи в науково-методичній розробці сучасного змісту перспективних профілів технологічного напрямку.

За даними наших моніторингових досліджень значна кількість респондентів – учнів 9-х, 10-11 класів та їхніх батьків, учителів шкіл, управлінців, студентів і викладачів ВНЗ з Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Херсонської, Черкаської, Чернігівської областей, м. Києва, м. Черкаси висловили бажання працювати в старших класах із сучасним змістом освітньої галузі “Технологія”, з можливістю диференціації навчання, а також мати відповідне сучасному змістовому наповненню предметно-розвивальне середовище, нові організаційні форми навчання, які б давали змогу виконувати творчі проекти за особисто вибраним напрямом. Це дало можливість визначити такі пріоритетні навчальні профілі технологічного напрямку:

- “Технічне проектування”,

- “Основи дизайну” (художнє проектування),

- “Основи технічного конструювання”,

- “Основи маркетингу”,

- “Основи економіки та бізнесу”,

- “Технологія сільськогосподарського виробництва”.

Зазначені профілі враховують соціальний запит, зафіксований під час моніторингових досліджень, і повністю відповідають технологічному напрямку профілізації, згідно чинної “Концепції профільного навчання в старшій школі” (2003).

Для реалізації профільного навчання в старшій школі необхідне оптимальне вирішення теоретико-методологічних та методичних завдань, зокрема – потрібні сучасні ефективні педагогічні умови реалізації навчальних профілів. Науково обґрунтована і експериментально перевірена сукупність педагогічних умов, застосована для реалізації певного технологічного профілю навчання старшокласників сприятиме свідомому і правильному вибору випускниками школи майбутньої професії завдяки:

- отриманій компетенції з відповідного профілю;

- обізнаності із сучасними проектно-технологічними вимогами до науково ємних технологій промислового і сільськогосподарського виробництва, якості конкурентоздатних тиражованих виробів,

- сформованим вмінням втілювати власні проектні задуми, проектні пропозиції в процесі творчого проектування та виготовлення технічних і художніх об'єктів.

Особливого значення у цьому контексті ми приділяємо системоутворюючому компоненту сукупності педагогічних умов – змісту кожного профілю. Згідно наших

концептуальних засад розбудови змісту і методики технологічної освіти учнів загальноосвітньої школи, зазначених вище, реалізація кожного окремо взятого профілю має:

- сформуванню у старшокласників цілий ряд загально трудових компетенцій;
- забезпечити ефективні педагогічні умови для свідомого вибору старшокласниками особистісного зорієнтованого напрямку професійної діяльності, завдяки широкому використанню в змісті кожного профілю зв'язків з іншими профілями технологічного напрямку або ж доцільної інтеграції їх змісту.

Таким чином, запропонований нами комплексний підхід з поєднання розробки теоретико-методологічних засад профільної підготовки із підготовкою навчально-методичних комплектів з профілів – є унікальним не тільки за його новизни та інноваційності, а й із-за його багатоплановості.

Результатом міжпрофільної інтеграції із забезпечення міжпрофільних і міжпредметних зв'язків має стати учнівський творчий проект.

Зупинимось на концептуальних підходах дослідження педагогічних умов для технологічного профілю навчання у старшій школі. Сучасні тенденції в економіці, промисловості й освіті свідчать, що у всіх зазначених сферах важливе місце займає проектна діяльність і технології. Тому актуальним є осмислене, свідоме формування кожним членом суспільства свого предметного середовища, що вимагає вмотивованого широкого інформування учнів 10-12 класів про п'ять сфер життєдіяльності людини: “людина-природа”, “людина-техніка”, “людина-людина”, “людина-знакові системи”, “людина-художнє довкілля”. Зазначене, в свою чергу, зумовлює зростання потреби та попиту на нові моделі освіти та дидактичні моделі профілів технологічного навчання. Складність і масштабність актуальних завдань, які стоять перед загальноосвітньою школою потребують розробки сучасних, ефективних педагогічних умов (змісту, методики, організаційних форм, предметно-розвивального середовища) для продуктивної реалізації технологічних профілів навчання старшокласників.

В умовах інтенсивного впровадження прогресивних виробничих технологій, швидкого нарощування наукових і професійних знань, досягнення успіху у будь-якій професійній діяльності можливе лише за рахунок поступового і поетапного поглиблення професійної підготовки фахівця, починаючи з пропедевтичного рівня – профільної підготовки у старшій школі. Поглиблена профілізація з переходом у спеціалізацію не тільки сприяє розвитку національних виробничих сил, науки, культури, а й створює умови для виявлення, розвитку і реалізації різноманітних задатків і здібностей фахівця, його вродженої обдарованості у тому чи іншому виді професійної діяльності. З метою врахування зазначеного на заключному етапі навчання у загальноосвітній середній школі у більшості країн світу здійснюється профільна диференціація навчання. За умови особистісно зорієнтованого навчання профільна диференціація в Україні набуває особливого значення. Актуальним в цьому аспекті стає визначення науково обґрунтованих нових критеріїв визначення та оцінки індивідуальних особливостей учнів, відбору змісту навчального матеріалу, відповідно до нового соціального замовлення на основі особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів до формування особистості, конструктивного та проектно-технологічного підходів в змісті технологічної освіти у старшій школі, запровадження системи нових форм і методів профільного (диференційованого) навчання. Уся багатогранність запропонованих науковцями різних інституцій профілів зводиться до трьох рівнів: стандарту, академічного та профільного (технологічного, допрофесійного).

Загальноєвропейська освітня парадигма XXI століття ґрунтується на проектній культурі і проектно-технологічному підході в навчанні. Сучасна промислова проектна та технологічна діяльність передбачає конкурсну основу та маркетингові операції (підррахунок вартості матеріалів та прискорену зміну усталених технологічних процесів, широкого застосування автоматизації виробничих ліній, наукову ємність виробництва тощо). За

конкурсом приймаються до виготовлення ті промислові зразки, які мають, окрім запрограмованих високих технічних характеристик, нижчу собівартість. Тільки завдяки комплексному урахуванню особливостей повного циклу виробничого процесу (проектування, технологія виготовлення та продаж – маркетинг) можлива успішна реалізація тиражних сучасних виробів.

У процесі проектної розробки та виготовлення виробів (технічних об'єктів) у промислових умовах враховуються головні функціональні та естетичні вимоги, що ставляться до будь-якого виробу: економічність, функціональна та естетична досконалість, технологічність виготовлення при дотриманні заданих техніко-економічних показників. У процесі проектування будь-якого виробу розробляється й технологічний процес його виготовлення з урахуванням технологій сучасного виробництва.

Важливим також є конкурентоздатність сучасного виробу, що забезпечується як раціональним поєднанням зазначених вище головних характеристик виробу, так і маркетинговою діяльністю.

З огляду на вище зазначене, профільне навчання старшокласників за технологічним напрямом у 12-річній середній загальноосвітній школі має забезпечити не тільки свідомий вибір ними майбутньої професії, а й оволодіння ними необхідними початковими проектними та технологічними компетенціями з обраного профілю. Чільне місце серед зазначених компетенцій мають зайняти глибокі знання головних характеристик промислових виробів та їх доцільного поєднання у кожному навчальному виробі, способів забезпечення головних вимог до виробу, зпроектованому та виготовленому в умовах навчальних майстерень. Старшокласники слід орієнтувати на усвідомлення, що у кожному виробі необхідно реалізувати гармонійне поєднання краси і доцільності (технічної естетики і функціональності). Особливо важливим в зазначеному напрямі є формування у старшокласників знань та вмінь враховувати ці вимоги у процесі самостійної розробки та виготовлення виробів. Окрім того, вони мають добре розуміти суть маркетингових операцій в процесі проектування і виготовлення виробів, їх важливість в умовах ринкової економіки.

Враховуючи вище зазначені важливі аспекти змісту технологічних профілів, як важливого компонента сукупності педагогічних умов для проведення досліджень визначені тематичні блоки із технологічних профілів навчання, які здатні забезпечити необхідний рівень підготовки старшокласників:

- а) “Технічне проектування”, “Основи технічного конструювання”;
- б) “Художнє проектування (Основи дизайну)”;
- в) “Технологія сільськогосподарського виробництва”;
- г) “Основи маркетингу”, “Основи економіки та бізнесу”.

Кожен із названих профілів буде реалізовуватись самостійно шляхом застосування певної сукупності педагогічних умов і забезпечувати відповідну підготовку старшокласників, згідно розглянутих вимог до виготовлення будь-якого виробу.

Проте відповідно до запропонованих нами концептуальних підходів, реалізація у профільній школі кожного окремо взятого профільного предмету сформує у старшокласників профільну компетентність, забезпечить їх свідомий професійний вибір завдяки впровадженню сучасних педагогічних умов, які передбачатимуть доцільну інтеграцію знань та змісту певних профілів чи використання міжпрофільних зв'язків.

Актуальним і беззаперечним є також реалізація зв'язків у змісті вище зазначених профілів, що забезпечують технічну і естетичну досконалість виробу. Важливим для профільного навчання також є економіко-функціональний аналіз процесу проектування і виготовлення виробів, як один із важливих елементів міжпрофільних зв'язків. Зауважимо, що економічний аналіз базується на розрахунках економічного профілю, а функціональний – на розрахунках процесу конструювання у технологічному профілі “Технічне проектування”. Таким чином, у зазначеному аналізі синтезовано напрацювання економічного та проектно-

технологічного блоків профілів. Будь-які маркетингові операції в проектно-технологічній діяльності ґрунтуються на розробках економічного профілю.

Особливо значну продуктивність ми передбачаємо за умови системної реалізації в навчальному процесі старшокласників доцільної кількості розглянутих профілів, що визначатиме переконливу новизну такого підходу.

Необхідно також зазначити, що профілями з проектування і конструювання (блоки профілів а) та б) забезпечується формування у старшокласників компетенції продуктивної творчої діяльності, загальнокультурної компетенції. Економічним і агротехнічним профілями досягається формування підприємницької компетенції. Сформовані у старшокласників знання, уміння і навички будуть складовими елементами компетенцій з окремих профілів. Різні види компетенцій забезпечать компетентність випускника загальноосвітньої школи в освітній галузі “Технології”, зокрема, у реальному процесі промислового виготовлення виробів.

У контексті створення старшокласниками власних виробів їхня компетентність у загальному процесі виготовлення і презентації свого виробу формуватиметься на основі компетенцій у: проектуванні виробів (художньому і технічному) та їх конструюванні, технології виготовлення, елементарній підприємницькій діяльності, починаючи з профільного навчання. Це, в свою чергу, також сприятиме свідомому, правильному вибору старшокласниками своєї майбутньої професії.

Одночасне формування в учнів зазначених вище компетенцій є актуальним в умовах ринкової економіки, міжнародної інтеграції, згідно вимог Болонського процесу. Старшокласники в процесі профільного навчання мають отримати не тільки знання та навички творчої діяльності, а й вміння оцінювати створений ними виріб, презентувати його, вивчати попит та пропозиції на нього, можливість його практичної реалізації.

Таким чином, виокремлені вище профілі навчання старшокласників можна вважати основними для технологічної освіти старшокласників.

Аналіз світових тенденцій розвитку профільного навчання старшокласників за технологічним напрямком, результатів досліджень результатів експериментальної роботи в школі, врахування викладених вище концептуальних підходів, дають підстави попередньо визначити сукупність пріоритетних педагогічних умов реалізації змісту технологічного профілю навчання, з метою їх подальшого уточнення в процесі досліджень окремих профілів, відповідно до їх особливостей.

Розглянемо компоненти згаданої сукупності педагогічних умов.

Зміст профілю, який передбачає забезпечення доцільної інтеграції змісту основних навчальних профілів технологічної освіти старшокласників або ж міжпрофільних зв'язків і є системоутворюючим компонентом сукупності педагогічних умов. Такий міжпрофільний синтез міжпредметних зв'язків відповідає головним етапам виробничого процесу (розробки і виготовлення виробу):

- художнє проектування і конструювання;
- технічне проектування і конструювання;
- технологія виготовлення;
- оцінка економічності.

Результати зазначеної профільної інтеграції чи використання міжпредметних зв'язків будуть відображені у результатах профільного навчання старшокласників за технологічним напрямком, зокрема, у виробках старшокласників, які забезпечують єдність головних їхніх характеристик: економічність, художня та технічна досконалість, технологічність.

Особистісно зорієнтована методика трудового навчання, яка ґрунтується на проектно-технологічному підході до реалізації змісту.

Активні та інтерактивні методи, форми організації навчання і взаємодії учнів.

Навчально-розвивальне середовище, наближене до реального виробництва. Уточнена й обґрунтована у процесі досліджень сукупність зазначених вище педагогічних умов реалізації змісту технологічного напрямку профілізації в старшій школі сприятиме свідомому професійному вибору учнями 10-12 класів подальшої навчальної або трудової діяльності, формування у старшокласників компетентності з особисто привабливого технологічного напрямку навчання.

Основними завданнями проведення дослідження визначені наступні:

1. Вивчити світові тенденції розвитку технологічної профільної освіти старшокласників у середній загальноосвітній школі.

2. Визначити, обґрунтувати та впровадити педагогічні умови реалізації змісту технологічних профілів навчання учнів старшої загальноосвітньої школи.

3. Проаналізувати наукові підходи до формування змісту технологічних профілів навчання.

4. Теоретично обґрунтувати розробку змісту технологічних профілів навчання і забезпечити їхню наповнюваність відповідно до сформульованих теоретичних засад.

5. Розробити експериментальну методика навчання учнів старшої школи технологічного профілю на засадах проектно-технологічного підходу.

6. Розробити модель розвиваючого навчального середовища.

Результатом комплексного фундаментального та прикладного досліджень за підтемою “Педагогічні умови реалізації змісту технологічного профілю навчання старшокласників “Технічне проектування” може бути профільний предмет “Технічне проектування”.

Науково обґрунтовані педагогічні умови профільного навчання за зазначеним предметом (зміст, методика, організаційні форми, розвивальне навчальне середовище), які:

– сприяють багатогранному розвитку індивідуальної технічної творчості старшокласників,

– комплексно спрямовують на продуктивну профільну підготовку до евристичної діяльності у майбутній інженерно-технічній професійній спрямованості за авторською методикою,

– допомагають свідомому вибору подальшого професійного навчання у вищій школі або професійній діяльності на виробництві.

Психолого-педагогічне обґрунтування дидактики профільної підготовки старшокласників за обраним напрямом розкриває найвищий ступінь технічної творчості тих учнів, які мали можливість займатися нею у всі попередні роки, як на уроках трудового навчання, так і в позашкільних закладах.

Упорядкування теоретичної та практичної складових профільної підготовки старшокласників на засадах технічної творчості сприятиме синтезуванню психологічних та технічних знань, початкових конструкторських умінь, навичок технічного навчального проектування у проектно-технологічну компетентність у галузі техніки, вихованню творчої особистості майбутнього інженера.

Використана література:

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – № 29. – 18 лип.
2. Постанова Кабінету Міністрів України “Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання”.
3. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник МОН України. – № 24, грудень 2003 р. – Київ : Пед.преса. – 2003. – С. 3-15.
4. Галузева програма впровадження профільного навчання на 2008–2010 роки <http://www.shkola.net.ua/view.php?doc=03072008224038>
5. Профільне навчання: стан і перспективи http://osvita.ua/school/school_today/302

Корець М. С., Вдовченко В. В., Тарара А. М. Педагогические условия реализации технологического профильного обучения.

В статье рассматривается проблема значительного преобразования технологического обучения учеников профильной школы, определены приоритетные учебные профили технологического направления.

Ключевые слова: исследование, профиль, технологическое обучение, учёба.

Korec M. S., Vdovichenko V. V., Tarara A. M. The Pedagogical terms of realization of the technological profile teaching.

The problem of considerable transformation of the technological teaching of students of profile school is examined in the article, the priority educational types of technological direction are certain.

Keywords: research, type, technological teaching, studies.

Кузьменко В. В.

**Південноукраїнський регіональний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів**

ТРУДОВА ПІДГОТОВКА НА ОСНОВІ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА ЦІЛІСНОГО УЯВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ПРО СВІТ (1920–1933 РР.)

У статті показано ефективний вплив на формування в учнів цілісних уявлень про світ таких інтеграторів знань як комплексна система навчання та її таких складових, як метод проєктів, дослідницька та експериментальна роботи, показано їх застосування в практиці роботи шкіл у 20-30 роки ХХ століття.

Ключові слова: зміст освіти, світосприйняття, інтеграція, знання, світобачення, трудове навчання, комплексна система навчання, предметна система навчання.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки значно зріс інтерес до проблем історії педагогіки. Однією з них є проблема отримання учнями цілісних наукових знань. Однак як раніше так і в наш час більшість навчальних дисциплін просто описують окремі явища і процеси, без пояснення їх взаємозв'язку та інтегративної сутності. Разом із тим інтеграція є наслідком розвитку, поглиблення наукового знання в процесі диференціації та спеціалізації будь-якої науки, а значить і відповідних навчальних дисциплін. Тому особливий інтерес становить зміст і організація навчання у 20-х та початку 30-х років, коли навчання в школах будувалась на підґрунті комплексної системи, стала трудовою, а навчальний матеріал вивчався на основі інтеграції. Відтак вивчення цього досвіду є актуальним.

Розгляду навчального процесу цього періоду присвятили свої дослідження В. Бондар, О. Попова, О. Шевченко (з проблем дидактики); Н. Кузьменко, М. Марчук, Д. Тхоржевський (національної школи та освіти); А. Вихрущ, Н. Калініченко, М. Левківський, Н. Слюсаренко, (вивчення питань історії трудової підготовки) тощо. Попри наявність значної кількості робіт, науковці у своїх дослідженнях майже не розглядали питання формування в школярів цілісного уявлення про світ у процесі трудової підготовки. Тому метою статті є розгляд формування в учнів цілісного уявлення про світ в комплексній системі навчання.

Наявні протиріччя між старими і новими підходами до освіти у післяреволюційний період викликали різку зміну не тільки політичних векторів освітньої системи України, а й методології, принципів, змісту, структури, форм, методів та засобів навчально-виховної роботи. Розпочата робота щодо поєднання навчання із продуктивною працею, наближення школи до життя надавали можливість трудовій підготовці посісти почесне місце серед інших напрямів формування людини, однак її організація, зміст та форми часто були незрозумілими не тільки для шкільних учителів, а й для керівників Наркомосу України. До того ж